

## براهوئی ادب، ادبی ادارہ اونوشٹوک آ تا کر د

نیلو فر عثمان

ایم فل اسکالر، براہوئی شیخ، جامعہ بلوچستان، کوئٹہ

ڈاکٹر لیاقت سنی

ایسوسی ایٹ پروفیسر، براہوئی شیخ، جامعہ بلوچستان، کوئٹہ

محمد یوسف رودینی

اسسٹنٹ پروفیسر، شعبہ پاکستان اسٹڈیز جامعہ بلوچستان، کوئٹہ

### Abstract

*This research article describes the role of Brahui literary circles, which have played a vital role for the preservation and promotion of Brahui Language, Literature and build a literary tendency. This paper also shows how the internal disagreement between learned established new literary circles. Few prominent personalities like Noor Muhammad Parwana, Nawab Ghaus Bakhsh Raisani, Babo Abudl Rehman Kurd, Abdul Rehman Brahui, Syed Kamal al-Qadri and others have initiated this work in Brahui literary history. Now more the two dozen registered and non-registered Brahui literary originations working for betterment of Brahui literature. Every origination has set their separate Moto and vision, few of them promote Brahui Modern poetry few have introduced new literary tendencies, few have urged that criticism is better for new thoughts and new trend in Brahui literature. This research paper helps to understand the different periods in Brahui literature in context of Brahui originations. A descriptive research method will have been adopted to conclude this paper.*

**Key words:** Brahui Literary Origination, Language, Literature, Academy'

براہوئی جدید ادب تینا تائے پائے ۷۷ مومن مستی برجاً تحسناً 1950ء نادہائی ٹی سرمریک، پاکستان نا جوڑ مننگ آن براہوئی جدید ادب نا سفر 1950ء غان ماہنامہ ”معلم“ سریاب آن مرسا نوائے وطن کوئٹہ، بلوچی کراچی آن کیک۔ اندا رسالہ غاتے ٹی باقاعدہ وڑاٹ افسانہ، ڈرامہ و جدید سرحال آتا مضمون اک شینک مرسا کریر، اندا نوشتوک آتے براہوئی زبان نا اولیکو افسانہ ”مسافر“ نا نوشتوک ہیبت خان، مہیم خان، پنی مزاحمتی شاعر نا درقمیرانی و بابو عبدالرحمن کرد، اوکھی تاپنک اوارا،

## 60 آن براہوئی ادب نا رد م

1960ء ٹی ایلیم مستونگ شینک مننگ آن خاص وڑاٹ براہوئی شاعری نا پڑ آچندی شاعر اک ودی مرسا براہوئی شاعری نا پڑ آتینا لانگی تے درشان کریر، ولے ہر اتم ریڈیو پاکستان کوئٹہ نا بنداؤ تخنگ اک تو اوٹی براہوئی پروگرام آتا بشخاٹ خاص وڑاٹ براہوئی محفل مشاعرہ، ادبی گپ و تران، آن بیدس دینی، اخلاقی راجی سرحال آتیا پروگرام آتا شینک نا بنا مریک، محکمہ اطلاعات و نشریات نا کنڈ آن اولس بلوچی نا شینک مننگ آن براہوئی زبان اٹ ادیب و شاعر آتا سہ بھاز بھلو گل اس تیار مریک، ہراک تخلیقی ادب یعنی شاعری، افسانہ نویسی نگاری، تنقیدی آ مضمون تے تون اوارا وارپٹ پولی مضمون، خلقی ادب نا جاج آتیا براہوئی ادبی مڈی ۷۷ اسہ پوسکنو کسرا سہ شائنگ آن براہوئی ادب اسہ پوسکنو وڑاٹول اسے تون واخب مس، داد ورتی براہوئی ادب وخت نا خواست آتے مومن تحسناً باقاعدہ وڑاٹ ادبی تنظیم آتا بنداؤ ۷۷ تنھا، دا تنظیم آتے ٹی براہوئی ادبی بورڈ، براہوئی اکیڈمی کوئٹہ پاکستان، براہوئی پبلیشر فرید آباد، براہوئی ادبی دنیا شیخ واصل، بزم مولائی شیدائی جبک آباد، براہوئی ادبی سوسائٹی کوئٹہ، براہوئی ارٹس اکیڈمی کوئٹہ، کوئٹہ تنظیم اک براہوئی تخلیقی ادب ۷۷ اسہ پوسکنو عزم و ہمت اسے اٹ شونداری نا کنڈ آرادہ کنگ نا شعوری وڑاٹ بنائے کریر، اندا تنظیم آتا پڑ آن پٹ پول نا پڑ ۷۷ سم کنگ تون اوار براہوئی اسٹیج ڈرامہ و خاکہ تا اڈمننگ، تنقیدی نشت آتا بندو بست، ادبی سرحال آتیا تو لنگ و ہیبت کنگ آن براہوئی ادبی مڈی ٹی پوسکنا خیال فکر اک تینا ہندے

جوڑکنگ ناسبب مسر، دانتظیم و ادارہ غاک نہ بیرہ پوسکنو سوچ و نظریہ اسے نایمہ غاکام گچی سفرء  
برجائتخار بلکہ براہوئی ادب ٹی پوسکنا نوشتوک آتے درستی راستی کرفسا اوفتالائی تے ہم درشان کرفیر،  
ہراسہ نوشتہ کار جدید ادب نا خواست آتے شعوری وراث درک ۽ تخسا بھاز جم جوش اٹ تینا  
تینا افسانہ، ڈرامہ و ایلو جدید سرحال تے آمضمونک اخبار و رسالہ غاتے ٹی شینک کرفنگ نا اسہ  
چرجوئی اس برجائتخار، داہیت حقیقت ۽ کہ اودور ٹی نوشتوک آتا کچ بنجی کم اس، ہراوخت آتا ریڈیو  
پاکستان کوسٹہ ٹی براہوئی پروگرام آتا بنائی دور ٹی شاعر آتا کچ ہم نٹ ٹی بے ناکچ اس، براہوئی  
زبان نابزرگ غزل گوشاعر خواجہ محمد رحیم نازنا پانگ نارداٹ کہ اودوخت آتا کچ انداخہ کم اسہ کہ  
پروڈیوسر ۽ مشاعرہ کننگ کن ہموکچ اٹ شاعر ہم دوہو کہ تو غیر شاعر بندغ آک ہم قافیہ پیمائی کرسا  
پروگرام آتے ٹی ساڑی مسورہ۔

اگہ نن دادور نا خوڑتی اٹ جاج ۽ ہلین تو دادور جدید براہوئی ادب نا شوننداری کن اسہ نرسری اسے نا  
حیثیت اس ۽ تخاکہ، انتے دادور ٹی ہر نوشتہ کارانت اس کہ افسانہ، ڈرامہ یا مضمون اس مختلف اخبار و  
رسالہ غاتے ٹی نوشتہ کریا نوشت آتا کچ داخہ درزیات الوکہ اوفتے ہمووخت آکس اس کتاب اسے نا  
دروشم اٹ براہوئی ادبی پڑا شینک کروٹس۔ دادور ٹی بیرہ شاعری نا اسہ ارا کتاب آن بیدس پین  
صنف آتیاں چو کتاب اس شینکاری نامعل آن گدرینگ تو۔

”20 میکو صدی نارٹمیکو بشخ ٹی جدید برائی ادب نا دور ۽ دادور ٹی براہوئی قلم کار آتا اسہ گچ اس کہ اوفک  
مدرسہ و دینی تعلیم تون اوار اوار دنیاوی تعلیم یعنی اسکول، کالج آتیاں پیشن مسرورنا ۽ کہ ہراک  
براہوئی ادب زبان ۽ وادب ۽ تینا دامون ایمون نا تناظر ٹی ہر توس بلکہ دانا دامن ۽ پین فراخ  
کرسا او ٹی ہمو فکر و خیالاتے درستی راستی کربفیر کہ داکان مست نا براہوئی ادب ٹی ہلوس، ہرافتے ٹی  
وطن دوستی، ترقی پسندی، جدید او پوسکنا اصناف آتا درستی راستی کربفنگ اوار اتر دادور نا سرخیل آتے  
ٹی ہراپنک کہ نمایاں نظر بیرہ اوفتینی بابو عبدالرحمن کرد، براہوئی نور محمد پروانہ، ڈاکٹر عبدالرحمن براہوئی،

گل بنگلہ، غلام نبی راہی، امیر الملک مینگل، تراب لاڑکانوی، موسیٰ طور، پیرل زبیرانی، اشیر عبدالقادر شاہوانی، پیر محمد نیرغی، خلیفہ گل محمد، غلام حیدر حسرت، ظفر مرزا، اسحاق سوز ناپٹک اور او۔ (صابر، 2003ء، 12)

دادورٹی اسے کنڈ آبراہوئی ادب ردوم و شوننداری ناکنڈ آگام گنج کنگ نابا قاعدہ وڑاٹ بنائے کرے، ولے اولو کنڈ آہمودورنا معروضی حالات آتیاں لس براہوئی ادیب و شاعر تینے بے خبر تھاس، نہ ہمودورٹی ساڑی آبراہوئی ادبی تنظیم ”براہوئی اکیڈمی“ ادبی پڑاٹ لس شاعر و ادیب اٹ داشعور و دی کنگ نا کوشش ے کرے، کہ اوک ہمودورنا معروضی حالات ے براہوئی ادبی تاریخ ناٹخ جوڑ کیر۔ بلکہ اودورٹی براہوئی اکیڈمی تین تین پہ تین ناچک تاڑاٹ انداخہ دراختہ اسکہ اودے دا وارہم بتو کہ اواسہ قومی اودادب اسے ناردم کن شعور پڑاٹ انقلابی اوگام گنج کے۔ ادب مدام سیاست تون نہ بیرہ ہم گام مسونے بلکہ ادب مدام سیاست آن اراگام مونی ہم مسونے، سوچ داودی مریک کہ براہوئی اکیڈمی نا شعوری کوشش آتا نہ مننگ ناسہ سبب اس داہم مننگ کیک کہ اونا کالخواہک غیر سیاسی دماغ غاتا خواجہ اُسر یا ”ادب برائے زندگی“ نا فلسفہ غانا و اخب ”ادب برائے ادب یا ادب برائے“ ساعت تیری ے ادب نا مسخت سرپند مسرہ۔؟

1960 و 1937ء نا نیا میکودورٹی بلوچ مخلوق نا بغاوت ناسبب آن بلوچستان ناسرزمین اسے سیاسی اوچک و تاڑاٹ سے تون اواراسہ مزاحمتی اودوراسے آن ہم تدینگ، دادورٹی بلوچ راج نازی آ فوجی جہو واپریشن مس، سیاسی راہشون آک جیل وزندان نا گواچی مسر، کہی بلوچ فرزند آتا پاوناتختہ آ سرمننگ آن ہرا پڑاٹ شوب آحالیات آک و دی مسورا و حالیات آتے ادب ناٹخ جوڑ کنگ اٹ ہمودورنا لس شاعر و ادیب براہوئی ادب ے تینا قوم و راج نا آدینک جوان وڑاٹ جوڑ کنگ کتو، دادورٹی بیرہ ہمو صنف آتا کاریم نا بنامس ہرا کہ داکان مہالو شعوری وڑاٹ مننگ کتو مسر، ولے فکری حوالہ اٹ اوصنف آتے ٹی راج ناساڑی دروشم، علاقائی و بین القوامی صورت حال ہمو وڑاٹ درشان متو

ہر اکہ ہمودورنا ساڑی حالیت آک ائس۔ تھین اٹ اسہ بھاز بھلوڈ کھوگڑتی اسے ناشاہدی ءایتک۔  
 اگہ ہمودورنا حالیت آتے ادب ناسر حال جوڑکننگا کہ تو براہوئی ادب ترقی پسند ادب تون اسہ جہہ  
 جدید براہوئی ادب ناخواست آتے ہم بھلو سیبواس دوسک، واہم دا پڑ آشوب آدورنا ودی مروک  
 آک حالیت آتے بنائی ترقی پسند و جدید ادب ناٹخ جوڑکننگ اٹ ہمو شاعر وادیب آک کرڈ خواجہ مسور  
 ہراک ادبی لائی تون اوراوار سیاسی اوسوچ و فکر اسے تون ہم ہمگر نچ ائس، ہرافتے ٹی بیرہ پروفیسر  
 نادر قمبرانی، بابو عبدالرحمن کرد، میرگل خان نصیر، امیر الملک و آستا پنک وافتا کارکرد براہوئی جدید  
 ادب ناپنہ غاتا نظر بریرہ۔

## نادر قمبرانی

براہوئی جدید ادب ناسرخیل سیاسی وادیب گشادنا خواجہ ہراکہ براہوئی ادبی تاریخ ناپنہ غاتا  
 نادر قمبرانی ناپن اٹ درست راستی ء ہرانا اصل پن عبدالغفور باوہ بزرگوار ناپن صاحب وادقمبرانی،  
 کوئٹہ نا خلق خلق قمبرانی ٹی ودی مس، نادر قمبرانی ناشاعری ناہمودور ء کہ ہراوخت بلوچستان ٹی ایوبی  
 آمریت بلوچستان نا خلق خلق اٹ خاخر دیسک، اوک ایوبی آمریت نا خلاف نہ بیرہ سیاسی پڑ آ  
 بغاوت نابیرک ء چست کریر، بلکہ ادب نامیدان ٹی ہم تینا مزاحمتی نوشت آتا چر جوئی ء بھلو سگھ و  
 حیرت اسے ٹی برجانتھا۔ اونا اندا انقلابی آجہد اودے جیل و زندان آتا ہم مہمان کرے ولے دامرد مجاہد  
 ناسوچ و فکر ٹی جاگہ اس ہم شیف بڑی بتو، بلکہ او آخر دم اسکان صدارتی ایوارڈ ء ہم لغت خلک  
 پارے کہ سرکارنا تادیک کناراج نا ذی آنخی زیات او اگہ ای سرکارنا تروک آ ایوارڈ ء دوی کیوتو تاریخ  
 ناپنہ غاک کنے بلوچ راج نامون شرمندہ کیرہ، کنال آن بھلا ایوارڈ کننا مخلوق نامہر و مرہبت ء۔  
 او تینا اندا گچین آ فکر و نظریہ تون ہمگر نچ مرساتا تاریخ ٹی اسے زنداوپن اسے ناخواجہ مس۔

نادر قمبرانی ناشاعری مجموعہ ”شترہ گروک“ نا تیوی شاعری ناسر حال قوم دوستی، وطن دوستی زوراک قوت

آتا خلاف، انسان دوستی نارنگ آتیان ٹپ اس اونا شاعری نامطالعہ خاک دا حقیقت پاش مریک کہ  
اونہ بیرہ اسہ قوم پرست اوشاعر اوا دیب اس نس بلکہ سیاسی پڑا سوشلسٹ شخصیت ناہم خواجہ اس۔

بزغر و پوریا گراک  
بے وس و بے آسراک  
بارتہ و لاغر آک  
شیر و نر و بہادر اک  
بش تہ مبو سگت آک  
مچ مبو بے سیوت آک  
درد کنین انتے نن  
خید خلین انتے نن  
ظلم سہن انتے نن  
مفت کہن انتے نن  
بش تہ مبو سگت آک

(قمبرانی، 1992ء، 168)

”پروفیسر نادر قمبرانی ہمیش زور آور آ ڈکٹیٹر آتا خلاف جہد کوشش کرے، ہرانا سبب آ او جلا وطن  
مس او 1961ء آن الیس 1972ء اسکان تینا لمی آڈغار ڈیہہ وطن ء الیسہ افغانستان ٹی جلا وطنی  
نازندہ گدریفینگ آ مجبور مس، اسہ دانشور رہنما سے ناحیثیت اٹ تینا قلم نازور نشان تس تینا شاعری  
وتوار نازریعہ اٹ ریڈیو کابل آن چندی پروگرام پیش کرے، او پروگرام آتے ٹی غریب بیوس  
بزگر و پوریا گرا آتا توار او اس، او مظلوم آ قوم ناحق کن جہد کوشش کرے، ریڈیو کابل آن اردو،  
بلوچی پروگرام آتے ٹی براہوئی زبان ء ہم زندہ تھا“ (بیدار، 2006ء، 48-49)

نادقمرانی نہ بیرہ تینا مراحتی رنگ ۽ براہوئی ادب ٹی تالان کرے، بلکہ اوتینا رنگ تون اوارجد ید نظم  
۽ ہم سرسوب درو شم اسے اٹ درستی راستی کرنے اوتینا نظم ٹی امیدنا کلہو ترسا پانک۔

دا تہار آ نن ہم تدو  
دا جور تا زو تہو سلو  
گر بام نا استار پاش کرو  
پگہ پدا دے ٹک ترو  
دا تارمہ ۽ ہر فو درو  
اے روشن آ دے کہ برو  
اے دے گڑا دے اس مرو  
دا تہارمہ غا نن ہم تدو دے ٹک“

(مراد، 2006ء، 48)

نادقمرانی اسہ قوم پرست او شاعر یا ادیب اسے آن بیدس او اسہ سوشلٹ اور ہنا اس نس، اونا جدد ید نظم  
ٹی تیوی انسانیت نادر دو ہم پاش خنگ اک  
بابو عبد الرحمن کرد

قومی یا عوامی شاعر ناکل آن بھلا گشاد اولانچی دامریک کہ اونا نوشت اٹ ہمودور نا حالیت  
آک بسٹ صاف ظاہر نظر بریر، اگہ شاعر و ادیب تینا دور نا حالیت آتیاں خن تے تر کرے یا تینے  
بے چکار کننگ ناکوشش ۽ کرے توہمو شاعر و ادیب قومی یا عوامی اس شاعر و ادیب اس بچو وخت  
اس پانگپرو، ہر شاعر و ادیب آک حق آن تینا خن تے تر کر سا حالیت آتان چپ نوشت کرینو اینو او  
شاعر و ادیب تارخ ناپہ غاتے ٹی گم گار یا اسہ قومی او مجرم اسے ناحیثیت اٹ یات کننگانو، ولے بابو  
عبد الرحمن کرد ہر اکہ جدید شاعری نامہاڑو تے ٹی حساب مریک اگہ اونا شاعری ناجاچ ۽ ہلین تو اونا

شاعری پورو وڑاٹ تینا دور نا آدینک ۽، اونا شاعری نا زمانہ ہمو زمانہ ۽ کہ ایوبی دور آمریت نا زور غنڈی برجا۔

بابو عبدالرحمن کرد ترقی پسند، قوم دوست ادا دیب شاعر و صحافی اسے آن بیدس اسہ سیاسی سرخیل اسے نا درو شم اٹ ہم بلوچ قومی تحریک نا جھڈی اسہ زنداوپن اس کڑزک، اونا شاعری ٹی اونا ڈیہہ وڈ غار نا زیبا غارنگ آتون اوار اوار مزاجتی سر حال آک بھاز گیشتر نظر بریرہ، اونہ بیرہ تینا شاعری نا سر حال ۽ ہمو وخت نا ساڑی حالیت آ آدینک جوڑ کرے بلکہ اونا شاعری ٹی دشت نا قدرتی ماحول، گٹ وتلار، ہورہ گروک، مش و دیامان نا زکر زیبا و رنگ اسے ٹی ننہ دو بریک۔

ادایوبی ظلم زور کی نا خلاف نہ بیرہ ادب نا پڑ ۽ تینا جھڈکن گچین سرپند مس، بلکہ اوسیا ست و صحافت نا سنگر ٹی ہم مزاجتی فکر و نظریہ تو مدام گنڈوک اس، اندا فکر و نظریہ نابابت اٹ ایوبی سرکار اودے جیل و جولان نا چندی وار بندی ہم کرے،

میر عبدالرحمن کرد نا تعلق شاعر آتا ہمو ٹولی آن ارے کہ اوفتے کن شیر و ادب حسن و زیبائی تون اوار تینا قوم و مخلوق نا دودور بیدگ و احساس و شعورے در شان کنگ نا اسہ بھلو وسیلہ سے ہر قوم پرست آ شاعر آن بار کرد صاحب ہم اقدار و دودا تے تینا شاعری نا موضوع جوڑ کرینے و لے اونا جوانی اونا حب و واہگاں تون اوار اونا خلوص و تینا موضوع تون راستی و سچائی و تینا خوارنگا مخلوق تون سنگتی ۽ نشان ایٹک“ (سنی، 2015ء، 205)

|        |        |       |      |       |
|--------|--------|-------|------|-------|
| سامراج | نا     | دور   | باری | اسکہ  |
| ظلم    | نا     | نن    | تا   | تہاری |
| جور    | زور کی | و     | خوری | اسکہ  |
| جبر    | نا     | قانون | جاری | اسکہ  |

(کرد، 1996، 94)



واہم دامر مجاہدنا فکر و نظریہ تینا وطن تون آخردم اسکان سوگو سلیس۔

## میر گل خان نصیر

بلوچ تاریخ نوشتوک، پنی زائیکار مزاحمتی ادب نامیر کاروان، سیاسی ادبی و صحافتی پڑا مزاحمتی فکر و نظریہ ترقی پسند سوچ آتیاں ہمپوک ملک الشعراء میر گل خان نصیر نا شمار اردو بلوچی و براہوئی زبان ناسرخیل نوشتوک آتیٹ حساب مریک، او تیوی زندنا بھلونخ اس جیل وزندان ٹی تے تدینگا، انداسبب ء کہ اونا تیوی نوشت ناگل آن بھلونخ جیل وزندان آتے نوشتہ مرسہ مس۔ دُن تو میر گل خان نصیر نامزاحمتی ادب نا گل آن بھلونخ بلوچی زبان مرسامسونے، ولے اونا رزمیہ مثنوی جنگی داستان ”مشہدنا جنگ نامہ“ براہوئی زبان اٹ براہوئی اکیڈمی ناکنڈان 1981ء ٹی شینک مس میر گل خان نصیر نہ بیرہ اسہ قوم پرست اور اہشون اس نس بلکہ اواسہ سوشلسٹ نظریہ تون ہم ہمگرچہ اس، اندا خاطر ان اونا نوشت بلوچ قومی تحریک نابابت اٹ وطن دوستی، قوم دوستی، انسان دوستی نا جوزہ غاک پاش خنکرہ۔

”میر گل خان نصیر اسے ترقی پسند او شاعر اس نس اوفک برطانوی سامراج نا خلاف غازی و شہید آتا گچین او انداز اسے ٹی نوشت نا زبان تسونے ہرا کہ آجونی نا جنگ اٹ مون مون اٹ مسونو، او تینا نظم اسے ٹی خان محراب خان شہید ء داوڑ نازیفک

|       |       |       |       |       |
|-------|-------|-------|-------|-------|
| خان   | شہید  | ء     | خان   | شہید  |
| افسوز | افسوز | لکھ   | ارمان |       |
| نن    | مرین  | بے    | کن    | قربان |
| غازی  | خواجہ | محراب | خان   |       |

(بیدار، 2014، 111)

میر گل خان نصیر نا ہر کتاب نا شاعری نا جاج ء بلین تو او ٹی نے صرف مزاحمتی رنگ آک دو بریرہ۔

## امیر الملک مینگل

براہوئی شاعریء اسے پوسکٹو فکر و درویشم اس تروک آخواجہ امیر الملک مینگل نا شاعری ٹی  
 نہ بیرہ پوسکٹو فکر و رجحان آ تارنگ ختنک اک بلکہ اونا شاعری تینا دور ناسٹ نماہندگی ء ہم کنگ نا  
 لانچی ء تنجک، او فک ملک الشعراء میر گل خان نصیر نار اہشونی ٹی علم و ادب نا پڑ آ تینا شاعری نا بنائے  
 کرے، او میر گل خان نصیر نا پدین آسینا ٹی رُ دنگ ناسبب آن اونا شاعری ٹی ہم ترقی پسندانہ سوچ  
 و فکر تون او امر زامتی رنگ گیشتر نظر بریک۔ تخین اٹ امیر تینا دور ناہمونماہندہ شاعر آتے ٹی حساب  
 مریک کہ او براہوئی غزل نارنگ ء فنی و فکری بابت اٹ اسے پوسکٹو فکر اسے تون واجب کرے۔  
 امیر الملک مینگل نا تیوی شاعری نا سر حال بلوچ قوم نا بزرگی، بلوچستان نا سیاسی آدر و شتم، قبائلی و سرداری  
 نظام اٹ بلوچ قوم نا بد حالی و ظالم قوت آ تا بر خلاف سوچ و فکر آ تیا تالان ختنگرہ۔

بس کلاشکوف خواری بھاز مس  
 ہرا اُرا ٹی آہ زاری بھاز مس  
 تین پہ تین اُسہ دشمن مدام  
 داسہ مری تار پہ تار بھاز مس

(سنی، 2015ء، 85-86)

کھٹیا۔

براہوئی ترقی پسند شاعری ناہرا رحمان کہ بابو عبدالرحمن کرد شاعری آن در شان مریک اونا ہم عصر سنگت نادر قمبرانی ترقی پسند شاعری ۽ تینا نوشت و فکر آن زیبائی اس بشک و دارحجان کن تالانی نا کسرک ملنگرہ اندار داٹ امیر الملک مینگل نا شاعری ۽ ہم دا آشوبی دور نا شاعری پانگ مریک اونا در شانی ناوڑ ڈول براہوئی شاعری ٹی نوکل ۽۔ امیر جتا جتا سر حال آتے تینا شاعری نا زیبا نشت و زینت کیک، داہموزمانہ ہر ادے ”سرد جنگ“ نادر ہم پانگ اک ہرائی ہڑتو ماسپر پاور (برطانیہ، امریکہ) ملک آک اسہ ایلوے شیف نشان متنگ نا کوشست آتے ٹی اسرہ اونیٹ افغانستان او فتنے کن جنگ نامیدان جوڑ مس او بلوچستان و افغانستان آن خوک متنگ نا سوب آن دا جنگ نا بھاز گواچی مس انتے کہ عالمی سامراجی قوت آک دا خطہ ۽ اسلحہ غان پُر کریر ہندا کان امن ایمنی نا ”گوگو“ بال کر سائر ہنا امیر الملک مینگل فن کار او نوشتو کسے نا حیثیت اٹ اسلحہ نا داتالانی اوغانستان جنگ آن پد بلوچستان ٹی اسلحتون او اور او ار منشیات ناہنگ ۽ اسہ پوسکنو عذاب کسے نار داٹ ہر اخنا سر پند مس واو فتنے تینا شاعری ٹی داوڑ در شان کرے۔

### کتاب آک

- بیدار، عبدالقیوم، (2014ء) براہوئی نسائی ادب کا تحقیقی و تنقیدی مطالعہ، براہوئی کیڈمی کوئٹہ۔  
 سنی، ڈاکٹر لیاقت، (2015ء) براہوئی شاعری، راہشون ادبی دیوان (رجسٹرڈ) بلوچستان۔  
 صابر، عبدالرزاق ڈاکٹر (2003ء) سہ ماہی دے ٹک مارچ، اپریل تا جون، براہوئی ادبی سوسائٹی کوئٹہ۔  
 کرد، عبدالرحمن (1996ء) شف گروک، براہوئی اکیڈمی کوئٹہ۔  
 قمبرانی، نادر (1992ء) شنزہ و گروک، براہوئی ادبی سوسائٹی کوئٹہ۔